

STORTINGET

Innst. 225 S

(2017–2018)

Innstilling til Stortinget
fra helse- og omsorgskomiteen

Dokument 8:133 S (2017–2018)

**Innstilling fra helse- og omsorgskomiteen om
Representantforslag fra stortingsrepresentantene
Ingvild Kjerkol, Anette Trettebergstuen, Martin
Henriksen, Tore Hagebakken, Tuva Moflag, Tellef
Inge Mørland og Siv Henriette Jacobsen om å
bekjempe ensomhet**

Til Stortinget

Sammendrag

I dokumentet fremmes følgende forslag:

- «1. Stortinget ber regjeringen fremme forslag om at «ensomhet» tas inn i lov om folkehelsearbeid § 7.
2. Stortinget ber regjeringen utrede en nasjonal kvalitetsindikator for tiltak mot ensomhet og effekten av disse blant brukerne av helse- og omsorgstjenesten.»

Forslagsstillerne viser til at de fleste opplever ensomhet fra tid til annen. Det kan være i perioder der man endrer bosted, når man er ny på en skole eller arbeidsplass, eller når faste holdepunkter som for eksempel en fast jobb blir borte. For en del er imidlertid ensomhet noe de opplever over lengre tid. Ensomhet kan være vanskelig å bære og henger sammen med utvikling av dårlig helse. Metastudier viser at ensomhet er farligere for helsen enn røyking.

Forslagsstillerne mener det er nødvendig å arbeide systematisk for å forhindre ensomhet. Det er behov for tydelige mål i arbeidet mot ensomhet og klare verktøy for kommunene og dem som jobber med unge, eldre og

andre utsatte grupper. Forslagsstillerne mener derfor man bør gjøre bekjemping av ensomhet til en del av lov om folkehelsearbeid.

Forslagsstillerne understreker at det er viktig at kommunene er i stand til å avdekke og kartlegge ensomhet og årsakene til dette, slik at man kan finne treffsikre tiltak. Det er viktig at man kjenner til omfanget av problemet, og at man kan måle om tiltakene som settes inn, har effekt. Det påhviler kommunene et særlig ansvar for de personene som mottar omsorg fra kommunen. Derfor ønsker forslagsstillerne at det skal utredes en kvalitetsindikator for ensomhet for brukerne i helse- og omsorgstjenesten.

Komiteens merknader

Komiteen, medlemmene fra Arbeiderpartiet, Tore Hagebakken, Siv Henriette Jacobsen, Ingvild Kjerkol, Tuva Moflag og Tellef Inge Mørland, fra Høyre, Torill Eidsheim, Astrid Nøklebye Heiberg, Erlend Larsen og Sveinung Stensland, fra Fremskrittspartiet, Bård Hoksrud og Sylvi Listhaug, fra Senterpartiet, Kjersti Toppe, fra Sosialistisk Venstreparti, Nicholas Wilkinson, fra Venstre, Carl-Erik Grimstad, og fra Kristelig Folkeparti, lederen Olaug V. Bollestad, viser til representantforslaget om å bekjempe ensomhet og støtter forslagsstillerne i at det er viktig med flere tiltak på ulike nivåer for å begrense de negative sosiale og helsemessige konsekvensene av ensomhet. Komiteen vil understreke at ensomhet rammer både unge og gamle, men at ulike livsfaser ofte krever ulike tiltak. Ensomhet utgjør en helserisiko blant folk i alle aldre.

Komiteen mener det frivillige Norge gjør en veldig viktig jobb med å iverksette mange ulike tilbud til eldre, alt fra seniordans og gågrupper til strikkeklubber og bokringer, men vil også understreke at det er et offentlig ansvar å legge til rette for at denne frivilligheten får gode vilkår. Behovet for både mestring og mening er like viktig i høy som lav alder, og dette gjenspeiler seg i både det høye antallet frivillige vi har i Norge, og det høye antallet personer som søker et tilbud å delta i.

Komiteen mener det må være enkelt å organisere ulike tilbud, slik at det blir lav terskel for å delta. Frivillig.no er et godt eksempel på en enkel tjeneste, hvor det siden 2015 har kommet inn 16 000 intersemeldinger fra folk som vil engasjere seg. Komiteen vil derfor understreke hvor viktig det er å legge godt til rette for frivilligheten, blant annet gjennom økt digitalisering og tilgjengelighet.

Komiteen er glad for folkehelseloven og det økende fokuset på hvor viktig det er å legge til rette for samfunn som fremmer befolkningens helse, trivsel og gode sosiale relasjoner. Komiteen støtter at det ved revisjon av folkehelseloven vurderes å ta inn «ensomhet» i § 7, for å stille krav om at kommunene skal arbeide systematisk med tiltak mot ensomhet. Komiteen mener dette stiller krav til at man gjennom samfunnsutviklingen sikrer at mennesker kan møtes på mange ulike arenaer gjennom hele livsløpet, f.eks. gjennom arbeidsliv, utdanning, organisasjonsarbeid, kultur og fritidsaktiviteter, eller gjennom at kommunen eller andre etablerer ulike arenaer, for eksempel dagaktivitetstilbud.

Komiteen mener det er viktig med ulike kvalitetsindikatorer som kan si noe om kvaliteten på det området som måles. Komiteen støtter derfor at forbedring av kvalitetsindikatorarbeidet er et løpende arbeid i Helsedirektoratet, og at ensomhet måles både direkte og indirekte gjennom ulike indikatorer. Komiteen mener en av de største utfordringene med ensomhet er å kartlegge og finne de som er ensomme, fordi ensomme sjelden forteller noen om sin ensomhet. Å bryte ned tabuer rundt ensomhet blir derfor et viktig arbeid i kampen for å bekjempe ensomhet. Kommunene må systematisk jobbe for å kartlegge ensomhet blant eldre i kommunen. Komiteen mener hjemmetjenestene, men også fastlegene, har et særskilt ansvar for å avdekke ensomhet fordi de har utstrakt kontakt med innbyggerne i kommunen, men at vi alle har et ansvar for å inkludere andre i våre sosiale nettverk.

Komiteens medlemmer fra Arbeiderpartiet, Senterpartiet og Sosialistisk Venstreparti fremmer følgende forslag:

«Stortinget ber regjeringen fremme forslag om at «ensomhet» tas inn i lov om folkehelsearbeid § 7.»

Komiteens medlemmer fra Arbeiderpartiet og Senterpartiet mener at det er viktig å lovfeste at ensomhet må tas inn i lov om folkehelsearbeid og bli en del av det systematiske folkehelsearbeidet i kommunene. Når det gjelder forslaget om å utrede en nasjonal kvalitetsindikator for tiltak mot ensomhet, viser disse medlemmer til statsrådets svar om at Helsedirektoratet har et løpende oppdrag om å utvikle indikatorer som kan måle brukernes mulighet til en aktiv og meningsfull tilværelse sammen med andre.

Komiteens medlemmer fra Arbeiderpartiet, Senterpartiet og Sosialistisk Venstreparti mener det viktigste nå er å styrke det kommunale folkehelsearbeidet, og viser til Riksrevisjonens rapport om offentlig folkehelsearbeid (Dokument 3:11 (2014–2015)). Den viste at de fleste kommuner ikke hadde etablert et systematisk folkehelsearbeid, at arbeidet med folkehelse og folkehelsearbeid ikke var tilstrekkelig kunnskapsbasert, at folkehelsearbeidet ikke var godt nok forankret i sektorer utenfor helse og at det er behov for å styrke oppfølgingen av det kommunale folkehelsearbeidet.

Disse medlemmer viser til at ensomhet er et utbredt problem blant barn og unge. I Ungdata-undersøkelsen kommer det frem at 19 prosent av ungdomsskoleelevene er mye plaget av ensomhet. I det siste året på videregående skole oppgir 29 prosent av jentene og 17 prosent av guttene at de er mye plaget av ensomhet. Disse medlemmer mener det må rettes større innsats inn mot forebygging av ensomhet blant ungdom. Disse medlemmer viser til at forhold i familien, sosialt nettverk, skolehverdagen og mulighet for å delta i positivt fellesskap med andre på fritiden i stor grad påvirker barn og unges helse. Disse medlemmer mener det er behov for tiltak på flere arenaer for å forebygge ensomhet blant ungdom, og at mye av forebyggingen må skje utenfor helsetjenesten.

Forslag fra mindretall

Forslag fra Arbeiderpartiet, Senterpartiet og Sosialistisk Venstreparti:

Forslag 1

Stortinget ber regjeringen fremme forslag om at «ensomhet» tas inn i lov om folkehelsearbeid § 7.

Komiteens tilråding

Komiteens tilråding fremmes av medlemmene fra Høyre, Fremskrittspartiet, Venstre og Kristelig Folkeparti.

Komiteen har for øvrig ingen merknader, viser til representantforslaget og råder Stortinget til å gjøre følgende

vedtak:

Dokument 8:133 S (2017–2018) – Representantforslag fra stortingsrepresentantene Ingvild Kjerkol, Anette Trettebergstuen, Martin Henriksen, Tore Hagebakken, Tuva Moflag, Tellef Inge Mørland og Siv Henriette Jacobsen om å bekjempe ensomhet – vedtas ikke.

Oslo, i helse- og omsorgskomiteen, den 19. april 2018

Olaug V. Bollestad

leder

Carl-Erik Grimstad

ordfører

Vedlegg**Brev fra Helse- og omsorgsdepartementet v/statsråd Åse Michaelsen til helse- og omsorgskomiteen, datert 28. februar 2018****Dokument 8:133 S (2017-2018) - Representantforslag om å bekjempe ensomhet**

Det vises til oversendelse fra helse- og omsorgskomiteen 13. februar 2018, vedrørende Dokument 8:133 S (2017–2018) fra stortingsrepresentantene Ingvild Kjerkol, Anette Trettebergstuen, Martin Henriksen, Tore Hagebakken, Tuva Moflag, Tellef Inge Mørland og Siv Henriette Jacobsen. Komiteen ber om statsrådets uttalelse til følgende representantforslag:

1. Stortinget ber regjeringen fremme forslag om at "ensomhet" tas inn i lov om folkehelsearbeid § 7.
2. Stortinget ber regjeringen utrede en nasjonal kvalitetsindikator for tiltak mot ensomhet og effekten av disse blant brukerne av helse- og omsorgstjenesten.

Svar:

Regjeringen har som mål å forebygge ensomhet. Jeg er kjent med studiene av ensomhet som viser til økt helserisiko. Studier viser at både opplevelsen av å være ensom, og det å være faktisk alene, utgjør en risiko for økt dødelighet.

Jeg vet at det særlig er unge og eldre som rapporterer om ensomhet i Norge og det er tiltak rettet mot det å være faktisk alene og å ha manglende sosial støtte som jeg mener vi kan gjøre noe med. Vi har derfor foreslått å videreføre tilskudd til Seniordans Norge (1 mill) og 3 mill. kroner i tilskudd til Den Norske Turistforening og Røde Kors og deres arbeid med å aktivisere eldre fysisk og sosialt. Røde Kors og Turistforeningen samarbeider om gå-grupper for eldre. Begge tiltakene har som mål å få flere eldre som lever alene eller er ensomme med på aktiviteter.

Behovet for mestring, mening, tilhørighet og inkludering avtar ikke med alderen – tvert imot. Regjeringen har også foreslått å videreføre øremerket tilskudd til det siste året i Frivillighet Norges treårige kampanje for fellesskap og sosial støtte. (jf. forslag om 3 mill. kroner over post 21 og 3 mill. kroner over post 70). Nettportalen Frivillig.no er et viktig verktøy i kampanjen. Siden lanseringen i desember 2015 har det kommet inn over 16 000 interesselmeldinger fra folk som vil bli frivillige, i organisasjoner, menigheter eller på kulturfestivaler. Et bredt utvalg av frivillige organisasjoner er med på utvikling, evaluering og gjennomføring. Frivillighet Norge arbeider med å legge til rette for at flere skal bli frivillige, med særlig fokus på unge, personer med innvandrerbakgrunn og eldre.

1. Ta "ensomhet" inn i folkehelseloven § 7

Ved revisjon av Folkehelseloven vil jeg vurdere å ta inn "ensomhet" i § 7 slik at det settes krav til kommunene om å arbeide systematisk med tiltak mot ensomhet. Forslaget må utredes på vanlig måte.

2. Utrede en nasjonal kvalitetsindikator for tiltak mot ensomhet

Det er utarbeidet en rekke indikatorer som direkte eller indirekte måler ensomhet, og disse publiseres blant annet i KommuneHelse statistikkbank, og også i folkehelseprofilene for kommuner og bydelers. Jeg kan nevne for eksempel indikatorer for sosial støtte blant voksne og andel voksne som har en fortrolig venn. Men jeg er enig i at vi trenger en eller flere nasjonale kvalitetsindikatorer for å måle effekten av tiltak. Det har vi ikke i dag. Jeg mener også brukernes tilbakemeldinger i større grad må benyttes i utviklingen og styringen av helsetjenesten.

De kommunale omsorgstjenestene skal ikke utelukkende behandle sykdom, de skal også kompensere for nedsatt funksjonsevne. I dette ligger det blant annet et mål om at tjenestene skal bidra til at personer med behov for omsorgstjenester skal ha mulighet til en aktiv og meningsfull tilværelse i fellesskap med andre.

Som forslagstillerne peker på, løses ensomhet ved at mennesker møtes og blir kjent. Slike møter kan skje på mange ulike arenaer, for eksempel gjennom deltakelse i arbeidsliv, utdanning, organisasjonsarbeid, kultur og fritidsaktiviteter, eller gjennom at kommunen eller andre etablerer ulike arenaer, for eksempel dagaktivitetstilbud. Dette er aktiviteter som i tillegg oppleves som meningsfulle for de fleste, og som således kan bidra til økt livskvalitet og mindre ensomhet.

Som en del av oppdraget om å utvikle et nasjonalt kvalitetsindikatorsystem for helse- og omsorgstjenesten har Helsedirektoratet et løpende oppdrag om å utvikle indikatorer som kan måle brukernes mulighet til en aktiv og meningsfull tilværelse sammen med andre. De første indikatorene fikk vi i 2016. Da fikk vi fire kvalitetsindikatorer som måler om personer med behov for omsorgstjenester får innfridd sine ønsker om bistand til å delta i samfunnet; i arbeid, utdanning og i ulike fritidsaktiviteter.

I 2017 fikk vi ytterligere to indikatorer, nemlig dagaktivitetstilbud hos personer med demens og/eller stor kognitiv svikt og dagaktivitetstilbud hos personer med psykisk utviklingshemming. Indikatorene kan fungere som støtte til intern kvalitetsforbedring, til virksomhetsstyring og til helsepolitisk styring.